

طبی سازی و طبی زدایی

اکرم ثناگو^۱، سیده دلارام موسوی^۲، لیلا جویباری^{۳*}

۱. دکتری پرستاری، دانشیار پرستاری، مرکز تحقیقات پرستاری، دانشگاه علوم پزشکی گلستان، گرگان، ایران
 ۲. دانشجوی کاردرمانی، کمیته تحقیقات دانشجویی، دانشگاه علوم پزشکی مازندران، ساری، ایران
 ۳. دکتری پرستاری، دانشیار پرستاری، مرکز مطالعات و توسعه آموزش، دانشگاه علوم پزشکی گلستان، گرگان، ایران

• پذیرش مقاله: ۹۵/۱/۲۱

• دریافت مقاله: ۹۵/۱/۲

Pubmed ۴۲۷ عنوان مقاله قابل دسترسی بوده است. بررسی شواهد موجود حاکی از آن است که طبی سازی زندگی در زمینه های مختلف شامل "مردن، مرگ، سوگواری، خودکشی، مراقبت تسکینی، حاملگی، زایمان، شیردهی، یائسگی، عشق، لذت، دوران کودکی، سالمندی، استعمال سیگار، چاقی، مشکلات اجتماعی" روی داده است. محور مقالات موجود "پیامدهای طبی سازی، پیشگیری از طبی سازی، بررسی دیدگاه بیماران و کادر درمانی، طبی شدن مشکلات اجتماعی مانند فقر - بیماری" بوده است. با وجود این به ابعاد مختلف طبی سازی و تحلیل آن در سطوح کلان، متوسط و خرد توجه اندکی شده است (۲). *Maturo*، دکترای جامعه شناسی، معتقد است تکنولوژی زیست پزشکی ماهیت انسان را دستخوش تغییر کرده است (۱). در جامعه ای زندگی می کنیم که بیولوژی و ژنتیک نیروهای اصلی تاثیر گذار در زندگی انسان شده اند، او چنین جامعه ای را بیونیک (*Bionic*) می نامد، در چنین شرایطی عوامل اجتماعی تاثیرگذاری کمتری دارند، در نتیجه طبی سازی و گسترش آن جز اصلی چنین جامعه ای می

المپیادها همواره فرصت هایی ارزشمند برای سوق دادن توجه دانشجویان و محققان به حیطه های خاص می باشند. المپیاد علمی دانشجویان علوم پزشکی سال ۱۳۹۵ در حیطه جانبی فلسفه پزشکی به موضوع "طبی سازی" می پردازد. نویسندگان حاضر که سابقه همکاری با المپیاد علمی دانشجویی را دارند، موقعیت پیش آمده را غنیمت دانسته تا اشاره ای به طبی سازی و طبی زدایی نمایند. طبی سازی فرایندی است که در آن شرایط و مشکلات انسان به صورت شرایط طبی تعریف می شود و در نتیجه تبدیل به موضوعی برای بررسی طبی، تشخیص، پیشگیری یا درمان می گردد (۱). در یک بررسی با استفاده از کلمات کلیدی "طبی سازی، طبی زدایی، *demedicalization*، *medicalization*" در پایگاه های اطلاعاتی فارسی؛ جهاد دانشگاهی، بانک نشریات فارسی، پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران، و پایگاه انگلیسی زبان Pubmed بدون محدودیت بازه زمانی (تا سال ۲۰۱۶) جستجو صورت گرفت. در پایگاه های فارسی، یک مقاله یافت شد، در حالی که در پایگاه اطلاعاتی

یکی از کلینک های تحت پوشش این دانشگاه برایش تشخیص بیش فعالی- کم توجه ای گذاشته شد و وی نیز بعد از مدتی خودکشی کرد، مدت ها در محافل آموزشی مطرح بوده است و این امر را نشانه ای از غلبه طبی سازی در دانشگاه ها عنوان نمودند.

در اینکه طبی سازی می تواند امری مفید باشد یا نه، تردید وجود دارد و به نظر می رسد افراد سالم به واسطه طبی سازی به عنوان بیمار معرفی می شوند. طبی سازی صرفا توسط پزشکان ایجاد نمی شود، به این معنا که همیشه پزشکان و یا مراقبین سلامت تصمیم نمی گیرند که برای مثال اعتیاد به یک بیماری تبدیل شود، جنبش های اجتماعی، صنایع بیوتکنیکال و دارویی و سازمانی نیز در این امر دخیلند همانند زایمان که به دلیل احساس نیازی که مادران برای مراقبت بیشتر داشتند به موضوعی پزشکی تبدیل شد. متخصصین زنان در جایی که مشکل بارداری و زایمان مطرح بوده است نقش مهمی در حفظ حیات داشته اند اما در کشورهای توسعه یافته، دخالت متخصصین و استفاده از مداخلات طبی در زایمان طبیعی روتین شده است در حالی که شواهدی برای موثر بودن آن وجود ندارد(۵). آیا باید از طبی سازی کاست و به سمت پیشگیری (طبی زدایی) رفت و آیا مدرنیزه شدن به معنی طبی سازی است، سوالاتی اند که هنوز نمی توان پاسخ های صریحی برای آن در شواهد علمی یافت.

References:

1. Maturo A. Medicalization: Current Concept and Future Directions in a Bionic Society. *Mens Sana Monographs*. 2012; 10(1): 122-33.
2. Halfmann D. Recognizing medicalization and demedicalization: discourses, practices, and identities. *Health (London)*. 2012; 16(2):186-207.
3. Petrina S. The medicalization of education: a historiographic synthesis. *History of Education Society*. 2006; 46(4): 503-531.

گردد. ایوان ایلچ (Ivan Illich) اندیشمندی بود که مفهوم طبی سازی در آموزش را گسترش داد (۳). از نظر او کاپیتالیسم، جامعه را بیمار و بیماری به نوبه خود افراد را بیمار ساخته است. وی فرایند طبی سازی را با مفهوم ایاتروژنیک مرتبط می داند. ایاتروژنیک برگرفته از واژه یونان باستان درمان/ پزشکی است. او ادعا کرد که آموزش در جامعه معاصر بی تفاوتی را تولید می کند. **Maturo** نیز معتقد است در عصر حاضر عامل طبی سازی، صرفا امپریالیسم پزشکی نیست بلکه مشتریان، نیروهای اقتصادی، بیوتکنولوژی نیز شدیدا تاثیر گذارند (۴). وی برای نفوذ طبی سازی در آموزش مثال اختلال بیش فعالی-کم توجه ای را مطرح می سازد. در دانشگاه های درجه یک امریکا که برایشان مهم است تا دانشجویان ممتازی داشته باشند، برای ضعف های آموزشی از تشخیص های پزشکی استفاده می شود، "بیش فعالی-کم توجه ای" یکی از این موارد است. دانشجویان از عوامل دارویی تحریک کننده روانی برای بهبود عملکرد آموزشی خود استفاده می کنند، میلیون ها نفر نیز در مدارس امریکا با عوامل دارویی درمان می شوند که می تواند عوارض خطرناکی هم داشته باشد. در حالی که اختلال بیش فعالی- کم توجه ای را باید نشانه ای از مشکل فراگیر در یکپارچه سازی در کلاس درس در نظر گرفت نه این که آن را علامت بیماری مغزی دانست. شکایت پدر یکی از دانشجویان سال اول دانشگاه هاروارد که پس از مراجعه به

4. Maturo A. The medicalization of education: ADHD, human enhancement and academic performance. *Italian J Sociol Educ*. 2013. 5(3): 175-88.
5. Johanson R, Newburn M, Macfarlane A. Has the medicalisation of childbirth gone too far? *BMJ*. 2002; 324(7342): 892-5.